

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 47 (4–2015)

Політичні науки

Юридичні науки

Економічні науки

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2015

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Подоляка А. М., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф.,
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф.,
Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М.,
д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф.,
д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М.,
д-р іст. наук, Мелков Ю. О., д-р філос.
наук, доц., Піляєв І. С., д-р політ. наук,
Попов В. Ж., д-р іст. наук, проф., Сур-
мін Ю. П., д-р соціол. наук, проф., Хи-
жняк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В.,
д-р політ. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф.,
Ануфрієв М. І., д-р юрид. наук, проф., Бандур-
ка О. О., д-р юрид. наук, проф., Боро-
дін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Гаркуша
В. С., канд. юрид. наук, доцент, Демчен-
ко С. Ф., д-р юрид. наук, Джунь В. В.,
д-р юрид. наук, проф., Ковальська В. В.,
д-р юрид. наук, ст. наук. співр., Корнієн-

ко М. І., канд. юрид. наук, проф., Курко М. Н., д-р
юрид. наук, доцент, Мартиненко О. А., д-р юрид.
наук, проф., Муравйов К. В., канд. юрид. наук,
доцент, Недюха М. П., д-р філос. наук, проф.,
Подоляка А. М., д-р юрид. наук, проф.,
Романенко Є. О., д-р наук з держ. упр., доц.,
Темченко В. І., канд. юрид. наук, доцент, Христин-
ченко Н. П., канд. юрид. наук, Юлдашев О. Х.,
д-р юрид. наук, проф., Ярмиш О. Н., д-р юрид.
наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І.,
д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон.
наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф.,
Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівський О. І.,
д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук,
проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф.,
Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р
біол. наук, проф., Сафонова В. Є., д-р екон. наук,
Хачатрян Г. Е., д-р екон. наук.

*Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 10 від 18.11.2015 р.)*

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: А. М. Подоляка (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001 —
Вип. 47 (4–2015). Політичні, юридичні, економічні науки. — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”,
2015. — 120 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами роз-
витку політології, права і економіки.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

*Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з політичних наук
(за постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 р.) та юридичних наук (за постановою
Президії ВАК України № 1-05/5 від 31 травня 2011 р.).*

*Міністерством освіти і науки України збірник “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання
з економічних наук (за наказом МОН України від 21.11.13 № 1609).*

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2015
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2015

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	5	Заросило В. В. Адміністративно-правові засади проведення виборів і референдумів як масових заходів та охорона громадського порядку під час їх проведення	62
Гула Р. В. Гене́за патріотизму: комплекс наукових підходів	5	ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	66
Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Розвиток відносин Норвегії та Європейського Союзу: досвід для України ...	11	Степахно І. В., Кубушка Л. І., Табаков В. З. Использование статистического анализа для идентификации математической модели решения прикладных задач с целью экономии затрат.....	66
Гайдукевич Г. А. Урегулирование ситуации в Украине и перспективы развития мира	16	Квашук Д. М., Карпова К. В. Оцінка впливу основних факторів на розвиток машинобудування в Україні	69
Гольцов А. Г. Україна в сучасних неоімперських геополітичних проєктах	23	Квашук Д. М., Пригунов П. Я., Карпова К. В. Оцінка впливу основних факторів на економічну безпеку машинобудівних підприємств у процесі інформаційно-аналітичного забезпечення	82
Заяць Г. С. Соціальна сфера: пріоритетні напрями досліджень	31	Колесник В. М., Савченко Т. В. Фактори впливу на витрати промислових підприємств	87
Юсеф Н. Научно-техническое и энергетическое сотрудничество Украины со странами ближневосточного региона	36	Сливка О. А. Концепція людського розвитку як основа формування соціальної політики підприємства	93
Іванов Д. В. Місія суспільного телебачення і радіомовлення у національному законодавстві України та Польщі у контексті перспектив європейської інтеграції України	42	Степахно І. В. Використання математико-статистичних методів у моніторингових економічних дослідженнях якості	98
ЮРИДИЧНІ НАУКИ	47		
Александров Ю. В. Щодо нового Закону України “Про пробацію” ...	47		
Костюк Т. О. Проблеми законотворчої діяльності в Україні і моніторна демократія.....	51		
Шашкова-Журавель І. О. Характеристика міжнародно-правової системи забезпечення охорони праці шахтарів	56		

Марченко С. М.

Розробка антикризового механізму
маркетингового логістичного ціноутворення
на підприємствах сільськогосподарського
машинобудування України..... 102

Толєвска И. Н.

Туризм как социальный феномен
и парадигмальные особенности

его развития в современных условиях
жизнедеятельности..... 110

Харченко О. В.

Домінуючі чинники розвитку
світової транспортної системи
і сучасна стратегія реформування
транспортної системи 114

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....117

**УКРАЇНА В СУЧАСНИХ НЕОІМПЕРСЬКИХ
ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОЕКТАХ**

Наукові праці МАУП, 2015, вип. 47(4), с. 23–30

Досліджено особливості реалізації на теренах України неоімперських геополітичних проектів Російської Федерації та Західної макроімперії. Проаналізовано перспективи розвитку геополітичної ситуації в Україні.

В історичному минулому Україна, як і вся Центральна та Східна Європа (ЦСЕ), була традиційним полем геополітичного протиборства між великими державами. Після Другої світової війни країни регіону або увійшли до складу СРСР, або перетворилися на його сателітів. У добу “холодної війни” європейський геопростір був розділений “залізною завісою”, що відокремила соціалістичний табір від західного світу. У постбіполярний період більшість колишніх соціалістичних країн Європи добровільно обрала західний шлях свого стратегічного розвитку. Нові незалежні держави, за винятком прозахідних прибалтійських, мали іншу геополітичну долю, зумовлену цілою низкою внутрішніх та зовнішніх чинників. Серед останніх особливо потужним був вплив Російської Федерації, котра прагнула забезпечити своє геополітичне та гео економічне домінування над пострадянськими країнами, зокрема і над Україною.

Вважаємо, що Україна в пострадянську добу стала об’єктом конкуренції між сучасними імперіями — Росією та Західною макроімперією. Здійснення геополітичних проектів Заходу та Росії суттєво впливало на політичний та економічний розвиток держави. Саме російська імперська геополітика значною мірою і призвела до сучасної кризи в Україні.

На думку автора, імперію доцільно трактувати як велику геополітичну систему, що вирізняється складною багаторівневою іє-

рархічною структурою з різномірними внутрішніми компонентами і має зовнішні компоненти (або мережі) у світовому геопросторі. Сучасні імперії (неоімперії) віддають перевагу різним формам непрямого контролю імперського “центру” над формально суверенними об’єктами зовнішньої “периферії”. Крім того, “центр” використовує в зовнішній політиці здебільшого засоби “м’якої сили” (“soft power”), намагаючись стимулювати інших акторів добровільно сприймати імперські ідеали, цінності, норми та приєднуватися до зовнішньополітичних акцій неоімперії. При цьому “м’яка” геополітика може поєднуватися з традиційними інструментами — воєнною інтервенцією, політичним тиском, шантажем, економічною блокадою тощо.

Геостратегія неоімперій передбачає реалізацію на міжнародній арені певних геополітичних проектів. Загалом геополітичний проект можна трактувати як стратегічний план дій зовнішнього суб’єкта, спрямованих на певну трансформацію геопросторової структури політичної системи об’єкта впливу. В окремих випадках може створюватися нова геопросторова політична система, наприклад, нова держава. При цьому зовнішній суб’єкт має можливість застосовувати вже наявні на певній геоторії компоненти, і не лише політичні, а й економічні, соціальні, культурні, етнічні та ін. Неоімперії здійснюють геополітичні проекти з метою подаль-

шого розширення, збереження сфер впливу чи захисту власної безпеки. Ці проекти спрямовані на забезпечення неформального зовнішнього управління “периферійними” геопросторовими політичними системами. Сучасні геополітичні проекти задля досягнення кумулятивного ефекту передбачають цілеспрямований латентний вплив не лише на політичну, а й соціальну, економічну, культурно-інформаційну підсистеми суспільства. Зовнішнє управління покликане, як правило, слугувати головним стратегічним цілям неоімперії і не має на меті забезпечення тотального контролю над об’єктом геополітичного проектування.

У сучасному світі, попри зростання конкуренції з боку нових імперських акторів, провідна роль належить Західній макроімперії (Заходу). У макроімперії Заходу як наддержавного геополітичного утворення немає єдиного політичного “центру управління”. Припускаємо, що генеральні напрями геостратегії Заходу розробляються в результаті співпраці цілої низки латентних “центрів ухвалення рішень”. У геополітичній структурі макроімперії наявний найвпливовіший “центр” (гегемон) — США, котрі самі є неоімперською супердержавою. Євросоюз виступає як другий “центр” Заходу і є, у свою чергу, унікальною децентралізованою неоімперією. До Заходу належать також Австралія, Нова Зеландія, Канада, Ізраїль, Норвегія, Швейцарія, Ісландія та європейські мікродержави. Західна макроімперія характеризується надзвичайно складною геополітичною структурою, в якій переплітаються та накладаються просторово-функціональні структури західних держав, ТНК, банків, міжурядових та неурядових організацій тощо.

До сучасного ЄС входить 28 держав, котрі добровільно поступилися частиною своїх суверенних прав на користь наднаціональних (неоімперських) органів влади. Сформовано та функціонує єдиний економічний простір з вільним рухом товарів, послуг, капіталів та робочої сили. Попри кризові явища, розширюється “єврозона”. Міждержавні кордони дедалі більше втрачають бар’єрні функції (проте масовий наплив мігрантів зі Сходу в

2015 р. призвів до посилення прикордонного контролю). Укорінюються спільні фундаментальні ідейні, правові, моральні цінності (своєрідний “імперський універсалізм”). Розвивається спільна зовнішня політика та політика в галузі безпеки. Територіальні надбання ЄС відбуваються “за проханням”, тобто приєднання нових країн до Євросоюзу відбувається за їхнім власним бажанням та лише після виконання ними цілої низки умов — “Копенгагенських критеріїв”. Загалом “імперські” інструменти ЄС є переважно економічними та бюрократичними, а не воєнними та політичними” [14, 475].

На приєднання країн Центральної Європи та Балтії до ЄС та НАТО вплинули політичні, економічні, соціальні та культурні стимули. Вступ до ЄС мав не лише забезпечити прогресивний економічний розвиток, а й здійснити “повернення до Європи” — її правового поля з усталеними гуманними нормами та правилами, культурними цінностями, толерантністю та іншими цивілізаційними досягненнями. Слід зазначити, що в суспільній думці постсоціалістичної Європи приєднання до ЄС розцінюється як велике досягнення, котре коштувало для країн-кандидатів чималих зусиль. На прикладі в цілому успішної реалізації геополітичних проектів ЄС щодо країн ЦСЄ було підтверджено, що “імперська політика ЄС уявляється найефективнішою, коли його сила є переважаючою й норми ЄС є спільними” [14, 482]. Сучасні плани Євросоюзу вже не передбачають його розширення на Схід. Проте геополітичний проект “Східного партнерства” та укладання із зацікавленими країнами угод про асоціацію з ЄС (зі створенням зон вільної торгівлі) є перспективними з погляду повноцінної політичної, правової, економічної та культурної “європеїзації” країн Східної Європи та Південного Кавказу.

Вступ постсоціалістичних країн Європи до Північноатлантичного альянсу (НАТО) як військово-політичної макроструктури Заходу був запорукою захисту їхнього суверенітету та територіальної цілісності. Отже, Західна макроімперія загалом успішно здійснювала у процесі розширення на Схід свої геополітичні проекти. Однак неоімперська

експансія Заходу до ЦСЄ (наголосимо, мирним шляхом) вступала у протиріччя з імперськими інтересами Росії в цьому регіоні. Зокрема, розширення НАТО на Схід було розцінено Росією як очевидна загроза її безпеці, що стало потужним чинником сучасного загострення міжнародної обстановки в Європі.

На нашу думку, для сучасної влади РФ головною стратегічною метою є створення в пострадянському просторі власної неформальної імперії. Геопросторова політична система неоімперії на чолі з Росією формується шляхом організації пострадянських країн за принципом “центр – периферія”, хоча офіційно йдеться про їхнє добровільне та рівноправне об’єднання на основі політичної, економічної, військової та культурної інтеграції. Для розбудови новітньої Російської імперії розроблена і реалізується ціла низка геополітичних (та геоekonomічних) проектів. Припускаємо, що особлива роль у цих проектах відводилася залученню до неформальної імперії РФ стратегічно важливої України.

Імперська геостратегія Росії щодо України, імовірно, передбачала такі основні сценарії: а) *“satelіt”* – збереження формально суверенної держави з маріонетковим політичним режимом, яка буде повністю підконтрольною РФ; б) *“буферна країна”* – підтримка існування в Україні лояльного щодо Росії політичного режиму, економічно залежного від неї; з геополітичного погляду перетворення України на нейтральний “буфер” між РФ та Заходом (ЄС/НАТО); в) *“фрагментована країна”* – здійснення “розчленування” України на частини з різним ступенем залежності від Росії. Припускаємо, що останній сценарій передбачав різні варіанти, зокрема, реалізацію трансрегіонального геополітичного проекту “Новоросія” чи/та регіонального проекту “Острів Крим”, навіть шляхом воєнної інтервенції.

В очах ліберального світу перший сценарій (“сателіт”) виглядав би як експансія Росії, а в 1990-х та на початку 2000-х рр. російська влада ще певною мірою враховувала ставлення світової спільноти. Крім того, реалізація цього сценарію ставала все менш імовірною з

погляду зростання в українському політикумі ролі національно-патріотичних сил. Припускаємо, що російські стратеги могли повернутися до цього сценарію після встановлення в Україні в 2010 р. режиму В. Януковича.

Вважаємо, що Росією здійснювалися щодо України геополітичні проекти переважно в рамках другого сценарію – “буферна країна”. Конкретні заходи, на нашу думку, передбачали: встановлення та підтримку лояльної до РФ політичної влади; залучення України до підконтрольних Росії інтеграційних структур; підпорядкування стратегічних галузей української економіки російським суб’єктам; забезпечення нейтралітету (чи позаблоковості) України на міжнародній арені та ін. У своїй неоімперській геополітиці щодо України російська влада застосовувала також засоби “м’якої сили”. Українську правлячу еліту Росія приваблювала своєю підтримкою збереження кланово-олігархічного режиму в країні. В економічній площині перебільшувалися вигоди для України від реалізації спільних з Росією інтеграційних проектів. Як фундаментальні засади інтеграції пропагувалися також спільні моральні, духовні та культурні цінності, зокрема на основі належності України до однієї цивілізації з Білоруссю та Росією [3, 192].

У пострадянському просторі Росія і нині активно просуває геополітичний проект “Руського світу” (“Русского міра”). Для реалізації цього проекту використовуються мережі підконтрольних Кремлю ЗМІ та фінансовані російською владою різноманітні об’єднання “співвітчизників”, поширені на теренах пострадянських країн. До зміни влади в Україні в 2014 р. структури “Руського світу” активно функціонували і на теренах нашої країни, формуючи проросійську ідентичність частини населення.

Для забезпечення суспільної підтримки імперських геополітичних проектів серед населення РФ та України пропагувалися стереотипи про неповноцінність Української держави, створеної прозахідними націоналістами. Впроваджувалися також уявлення, що Крим є російським регіоном, “подарованим” Україні в 1954 р. М. Хрущовим. Періодично

спостерігалось стимулювання Кремлем проросійських політичних сил в Криму, особливо активно в Севастополі. Наприклад, у період президентства В. Ющенка серед жителів Криму, Півдня та Сходу України проросійськими силами була організована кампанія проти потенційного приєднання до Альянсу. У цих регіонах влада РФ де-факто надавала підтримку Партії регіонів, комуністам та іншим політичним силам, які виступали за тіснішу співпрацю з Росією та проти можливої інтеграції України до НАТО.

У 2010 р. нове політичне керівництво України на чолі з В. Януковичем фактично повернулося до двовекторної геополітики часів Кучми. З одного боку, зберігався євроінтеграційний курс, а з другого — значно поглиблювалося стратегічне співробітництво з РФ. Така “подвійна асиметрична інтеграція”, по суті, призводила до підпорядкування України і Заходу, і РФ [4]. Таким чином, з одного боку, Україна розвивалася в напрямі перетворення на економічну “периферію” ЄС, а з другого — все наочніше проявлялася небезпека перетворитися з “молодшого” партнера на політичного та економічного сателіта Росії. Яскравим підтвердженням останньої тенденції були укладені В. Януковичем та Д. Медведєвим 21 квітня 2010 р. так звані Харківські угоди. Головним геополітичним вигрешем Росії була пролонгація перебування Чорноморського флоту РФ у Севастополі аж до 2042 р., після чого термін дії Угоди міг бути продовжений. За умов військово-політичної слабкості України Чорноморський флот РФ був дуже вагомим інструментом впливу останньої на геополітичну ситуацію в нашій державі, особливо в Криму. Постає небезпека “втрати зовнішньополітичної суб’єктності України в українсько-російських відносинах” [Там само]. Проголошення Україною в 2010 р. позаблокового статусу формально не припинило співпраці з НАТО, але призвело до фактичного згортання проектів її євроатлантичної інтеграції.

Геоеткономічна складова стратегії Росії щодо України передбачала вступ останньої до Єдиного економічного простору, а згодом до Митного союзу. Проте Росія зазнала не-

вдачі у справі приєднання України до цих геоеткономічних проектів. Можна припустити, що в перспективі РФ прагнула залучити Україну і до Євразійського економічного союзу (ЄАЕС), який розпочав свою діяльність у 2015 р. і нині включає РФ, Білорусь, Казахстан, Вірменію та Киргизстан. За сучасних умов агресії Росії проти України, посилення антиросійських санкцій, великих економічних втрат країн ЄАЕС вважаємо справедливим судження Н. Попеску, що “мрія про геополітичну Євразію померла в Україні” [11, 34]. Нинішні перспективи розвитку геополітичних та геоеткономічних структур на чолі з Росією дуже проблематичні з огляду на жорстке протистояння між РФ та Заходом.

Балансування кланово-олігархічного режиму В. Януковича між РФ та ЄС (Заходом) дійшло до критичної межі в 2013 р. Найвірогідніше, що саме під тиском з боку Росії влада України відмовилася в листопаді 2013 р. від підписання Угоди про Асоціацію з ЄС. Значна частина вітчизняних бізнес-угруповань була зацікавлена у співпраці саме з ЄС (Заходом), воліла встановлення в країні цивілізованих ринкових умов, прагнула позбутися агресивного клану В. Януковича, а ще більше — захисту від економічної експансії російських корпорацій. Підтримуваний Росією корумпований політичний режим викликав дедалі більше невдоволення українського суспільства. Для більшої частини українського суспільства геополітичний тиск Росії досягнув протилежного ефекту — викликав у свідомості людей прискорення геополітичного “дрейфу” на Захід. Так російська імперська геополітика щодо України навіть “підштовхнула” її в напрямку до Європи.

Навіть серед західних дослідників є критики геополітики Заходу, котрі саме на нього покладають основну відповідальність за сучасну кризу в Україні. Так, Дж. Міршаймер вважає, що до критичного загострення ситуації великою мірою призвела “троїста політика Заходу — розширення НАТО, розширення Євросоюзу та просування демократії” [8]. Виявляється, що Росія була змушена боронитися від експансії Заходу. У Воєнній доктрині, затвердженій В. Путіним 26 грудня 2014 р.,

до основних зовнішніх воєнних небезпек для Росії віднесено “нарощування силового потенціалу НАТО” та “наближення військової інфраструктури країн — членів НАТО до кордонів РФ, у тому числі шляхом подальшого розширення блоку” [1]. Також воєнною небезпекою для Росії нині вважається “встановлення в державах, суміжних з РФ, режимів, у тому числі в результаті повалення легітимних органів державної влади, політика яких загрожує інтересам РФ” [Там само]. Йдеться про удавану загрозу саме з боку України.

Третій сценарій російської геостратегії (“фрагментована країна”) залишався, на нашу думку, резервним. Фундамент для його реалізації справді готувався, особливо в Криму, на Півдні та Сході України. Для цього застосовувалися, зокрема, засоби інформаційної геополітики. На теренах України проводилася активна пропаганда російських ЗМІ, цілеспрямована на етнічних руських та російськомовних громадян України. У Криму та на Донбасі відбувалося роздмухування міжетнічних суперечностей. Здійснювалася підтримка сепаратистських партій та громадських організацій. Це свідчить про тривалу підготовку бази для майбутньої воєнної інтервенції, про що, до речі, були численні попередження українських та західних аналітиків, наприклад, Р. Елісона [6].

Припускаємо, що геополітичний проект “Острів Крим” протягом тривалого часу зберігався як резервний на випадок загострення відносин з Україною. База Чорноморського флоту РФ у Севастополі, крім її надзвичайно важливого стратегічного значення, була ще й осередком політичного впливу на населення міста та Криму в цілому. Російські “зелені чоловічки” фактично проконтролювали проведення так званого референдуму в Криму, під час якого було забезпечено потрібний владі РФ результат “волевиявлення” населення. І згідно з відповідним договором приєднання Криму до РФ було цинічно здійснено на основі принципу рівноправ'я та самовизначення народів, закріпленого в Статуті ООН [2].

Кримський плацдарм для Росії має надзвичайно важливе стратегічне значення,

оскільки володіння ним, за умов розміщення на теренах півострова потужного військового потенціалу, дає можливість фактично тримати під контролем центральну частину акваторії Чорного моря (“Хто володіє Кримом, той контролює Чорне море”). Слід звернути увагу на величезні витрати, необхідні Росії для перетворення Кримського півострова на повноцінний стратегічний плацдарм. Насамперед потрібні: розбудова сучасної інфраструктури для розміщення нових військових контингентів та техніки; створення систем забезпечення Криму водою, електроенергією, паливом тощо; налагодження надійного сполучення з Росією через Керченську протоку тощо.

Навесні 2014 р. влада РФ, ймовірно, прагнула реалізувати трансрегіональний проект формування підконтрольної собі великої геополітичної зони на Сході та Півдні України, де потенційно могли б виникнути численні проросійські квазідержавні утворення. Російські ЗМІ, посадовці та сам В. Путін дуже часто вживали щодо цієї території назву “Новоросія”. У разі успішної реалізації геополітичного проекту “Новоросія” Україна втратила б велику частину своєї території, постала б небезпека її розпаду як суверенної держави. Росія натомість здобула би латентний контроль над Сходом та Півднем України, отримавши чималі вигоди як з політичного, так і з економічного погляду.

Для геостратегії РФ у Європі важливе значення має її геополітичний ексклав Придністров'я як потенційний плацдарм на шляху до Балканського півострова, де в Росії слабне вплив навіть на єдиного потенційного союзника — Сербію. Підконтрольна “Новоросія” давала би Росії можливість сполучення зі своїм сателітом, шляхи комунікації з яким йдуть через Україну. До речі, самопроголошену ПМР влада РФ офіційно не визнає, проте всіляко сприяє її існуванню. Значимо, що можливе блокування Україною Придністров'я може призвести до ізоляції проросійського режиму і військового контингенту РФ на цій території.

Геополітичний проект “Новоросія” загалом зазнав фіаско. Проте під фактичним

контролем Росії залишається геополітичний плацдарм на Сході України, де знаходяться самопроголошені ДНР та ЛНР. За оцінкою американських дослідників, “проект “великої Новоросії”, очевидно, помер, проте “мала Новоросія” продовжує жити у формі залежних від Росії ДНР та ЛНР” [13]. Припускаємо, що нині реалізується геополітичний проект створення зони “замороженого конфлікту”, контроль над якою даватиме Росії можливість періодично впливати на політичну ситуацію в Україні, дестабілізуючи її. На територіях маріонеткових ДНР та ЛНР у принципі можуть бути розміщені військові бази російських “миротворців”. Отже, існує небезпека реалізації на Сході України “придністровського” сценарію.

Після “Революції гідності” в 2014 р. Україна добровільно обрала як головний геополітичний вектор саме західний. Однією з провідних цілей Стратегії національної безпеки України 2015 р. проголошено “забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО” [5]. Особливо актуальним для України нині вважається приєднання до економічного простору ЄС: “Поділяючи спільні з ЄС цінності та стратегічні цілі, Україна розглядає інтеграцію в політичні та економічні структури Європейського Союзу як пріоритетний напрям своєї зовнішньої і внутрішньої політики” [Там само]. Успішна асоціація з Євросоюзом розцінюється в Україні як сходинка на шляху до реалізації головної мети — вступу до ЄС, де на нашу країну нині ніхто не очікує. На найближчу перспективу для України особливо важлива зона вільної торгівлі з ЄС, котра розпочне повноцінне функціонування з 2016 року. Корисні для України заходи проводяться також в рамках програми “Східного партнерства”.

Західні країни на чолі зі США одностайно виступають за збереження суверенної України. Ще на початку російської латентної агресії в Криму в березні 2014 р. США вустами Б. Обами проголосили підтримку українського народу та України в забезпеченні її територіальної цілісності та суверенітету і взяли на себе зобов’язання змусити Росію відповісти

за порушення міжнародного права та посягання на Україну [12]. У новітній Стратегії Національної безпеки США 2015 р. зазначено: “Ми очолили міжнародні зусилля із надання підтримки українському народу” [10].

За нинішніх умов спостерігається консолідація країн Заходу у прагненні протистояти експансії РФ, проводити геополітику “стримування” новітньої Російської імперії в Європі, в інтересах Заходу підтримувати в Україні демократичний політичний режим, орієнтований на співпрацю з ЄС та НАТО. Взагалі Захід зацікавлений у збереженні України як територіально цілісної, суверенної держави, надаючи їй політичну, правову, фінансову, технологічну, військово-технічну допомогу.

За несприятливого для України розвитку ситуації, якщо країна залишиться розділеною, держава Україна (її основна частина) могла би перетворитися на міцний “форпост” Заходу — “розділена Україна відіграє таку саму роль у сучасній стратегії стримування, що і розділена Німеччина в минулому” [9]. Проте переважна більшість західних держав, виходячи зі своїх прагматичних інтересів і не бажаючи остаточно припинити діалог з Росією, нині не воліє включати Україну до європейської та євроатлантичної систем безпеки. Навіть відомий своєю прихильністю до незалежної України З. Бжезінський у березні 2015 року заявив, що “наше прагнення до того, щоб Україна в кінцевому підсумку стала дійсно європейською країною, демократією, членом ЄС, ні в якому разі не означає її обов’язкового членства в НАТО” [7]. Дж. Міршаймер запропонував досить невигідний для України шлях розв’язання сучасної кризи: “Сполученим Штатам та їхнім союзникам слід відмовитися від плану вестернізації України і замість цього спробувати зробити її нейтральною буферною державою між НАТО і Росією, якою була Австрія в епоху холодної війни” [8]. Загальновідомо, що “двері до НАТО для України відчинені”, проте це є лише “декларацією про наміри”. Очевидно також, що НАТО не надасть Україні дієвої воєнної допомоги для силового повернення Криму та східної частини Донбасу. Тому, на думку автора, за нинішніх умов За-

хід віддає перевагу позаблоковому геополітичному статусу України, хоча сама вона від цього статусу офіційно відмовилася.

Отже, на теренах України відбувалася конкуренція геополітичних проектів, з одного боку, Заходу та українських національно-державницьких сил, а з другого — Росії та проросійських сил. У 2014 р., за умов приходу влади в Україні націонал-патріотичних (прозахідних) сил, Росія вдалася до анексії Криму та розв'язання воєнно-політичного конфлікту на Донбасі. Нині Україна добровільно набуває геополітичного статусу “периферії” неоімперії Євросоюзу. Активізується співпраця між Україною та НАТО, проте її вступ до Альянсу нині не вигідний багатьом державам Заходу. У новому європейському геополітичному порядку сучасна прозахідна, “периферійна” Україна може водночас відігравати роль “буфера” між Західною макроімперією та РФ. На Сході України потенційно існує загроза збереження під впливом Росії зони “замороженого конфлікту”.

Література

1. Военная доктрина Российской Федерации от 26 декабря 2014 года [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://news.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>
2. Договор между Российской Федерацией и Республикой Крым о принятии в Российскую Федерацию Республики Крым и образовании в составе Российской Федерации новых субъектов от 18 марта 2014 года [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://www.kremlin.ru/acts/20605>
3. Ирхин А. А. Интеграция постсоветского пространства в контексте геополитических интересов Украины / А. А. Ирхин // Вісн. СевНТУ: зб. наук. пр. Серія: Політологія. — 2010. — Вип. 112. — С. 191–197.
4. Перепелиця Г. М. Кремль реставрує російську імперію / Г. М. Перепелиця [Електронний ресурс] // Універсум. — 2011. — № 5–6. — Режим доступу: http://www.universum.lviv.ua/journal/2011/3/perep_kreml.htm
5. Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України” від 6 травня 2015 року № 287/2015 “Про Стратегію національної безпеки України” [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
6. Allison R. Russia, the West, and Military Intervention / R. Allison. — Oxford: Oxford University Press, 2013. — 320 p.
7. Brzezinski Z. America's Strategic Dilemma: A Revisionist Russia in a Complex World / Z. Brzezinski [Електронний ресурс] // Speech Delivered at the Brzezinski Institute on Geostrategy, CSIS. March 9, 2015. — Режим доступу: <http://csis.org/event/americas-strategic-dilemma-revisionist-russia-complex-world>
8. Mearsheimer J. Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault. The Liberal Delusions That Provoked Putin / J. Mearsheimer [Електронний ресурс] // Foreign Affairs. — 2014. — September/October. — Режим доступу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2014-08-18/why-ukraine-crisis-west-s-fault>
9. Motyl A. The Sources of Russian Conduct / A. Motyl [Електронний ресурс] // Foreign Affairs. — 2014. — November, 16. — Режим доступу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2014-11-16/sources-russian-conduct>
10. National Security Strategy. February 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf
11. Popescu N. Eurasian Union: the real, the imaginary and the likely / N. Popescu // Chaillot Paper. — 2014. — № 132 September. — 48 p.
12. Remarks by President Obama and Ukraine Prime Minister Yatsenyuk after Bilateral Meeting. March 12, 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/03/12/remarks-president-obama-and-ukraine-prime-minister-yatsenyuk-after-bilat>
13. Toal G. What people in southeast Ukraine really think of Novorossiya / G. Toal, J. O'Loughlin [Електронний ресурс] // The Washington Post. — 2015. — May 25. — Режим доступу: <http://www.washingtonpost.com/blogs/monkey-cage/wp/2015/05/25/what-people-in-south-east-ukraine-really-think-of-novorossiya/>
14. Zielonka J. Europe as a global actor: empire by example? / J. Zielonka // International Affairs. — 2008. — Vol. 84: 3. — P. 471–484.

Західна макроімперія загалом успішно реалізувала в процесі свого розширення на Схід низку геополітичних проектів. У 2014 р. нова українська влада добровільно обрала приєднання до Заходу. Росія здійснила геополітичний проект анексії Криму і створила вогнище воєнно-політичного конфлікту на

Сході України. Існує небезпека збереження на Донбасі геополітичної зони впливу Росії. Україна потенційно може відігравати роль підконтрольного Заходу “буфера” між ним та Росією.

Западная макромперия в целом успешно реализовала в процессе своего расширения на Восток ряд геополитических проектов. В 2014 г. новая украинская власть добровольно выбрала присоединение к Западу. Россия осуществила геополитический проект аннексии Крыма и создала очаг военно-политического конфликта на Востоке Украины. Существует опасность сохранения на Донбассе геополитической зоны влияния России. Украина потенциально может играть роль подконтрольного Западу “буфера” между ним и Россией.

Western macro-empire has in general successfully implemented in the course of its expansion to the East several geopolitical projects. In 2014 new Ukrainian government voluntarily chosed to join the West. Russia carried out geopolitical project of annexation of the Crimea and created a hotbed of military-political conflict in the Eastern Ukraine. There is a danger of preservation of the Donbass region as a geopolitical zone of Russian influence. Ukraine can potentially play a role of the West-controlled “buffer” between it and Russia.

Надійшла 30 вересня 2015 р.